Het onbehagen in de medische cultuur

Recensie van: “The rise & fall of modern medicine” door James LeFanu. London: Little, Brown & Cy, 1999. In: Psychologie Magazine.

Lang krabbelde de geneeskunde vergeefs aan de poort van de grote vooruitgang. Maar direct na WO II kwamen ineens allerlei zaken op gelukkige wijze bij elkaar en veroorzaakten een grote sprong voorwaarts. Het combineren van techniek met nieuwe biologische inzichten en fundamenteel onderzoek was het werk van gedreven mannen en vrouwen die opgeleid waren in tijden van crisis en oorlog. Ze werkten keihard en Le Fanu vertelt in twaalf hoofdstukken meeslepend over de doorbraken die ze bewerkstelligden. Hun revoluties hingen overigens van toeval aan elkaar, een bewijs temeer dat de tijd rijp was en in korte tijd flink geoogst kon worden.

Na het ‘Gouden Tijdperk’ van dertig naoorlogse jaren heeft de geneeskunde een nieuwe limiet bereikt. Na 1975 begon een periode met steeds maar verminder(en)de meeropbrengsten. Er wordt niet meer elke week een nieuw geneesmiddel ontdekt en door allerlei beschermingsmaatregelen kost het op de markt brengen 10 jaar en miljarden guldens. De Intensive Care is uitontwikkeld, antibiotica worden waardeloos door resistentieontwikkeling en de degeneratieve ouderdomsziekten blijken onbestrijdbaar. De levensverwachting valt nauwelijks meer op te rekken en de oude dag komt met veel gebreken. Bovendien wordt de gezondheidszorg met rasse schreden onbetaalbaar.

In deze ‘Herfsttij der Medici’ blijkt ruim de helft van de artsen in de loop van de loopbaan het geloof in de geneeskunde te verliezen, iets wat binnen het vooruitgangsoptimisme van de jaren vijftig zeldzaam was. En omgekeerd: toen was er nauwelijks iemand die gezondheid centraal stelde maar momenteel blijkt ruim de helft van de burgers niets hoger te achten. Geconfronteerd met een geneeskunde die vertechniseert, de communicatie niet ontwikkeld heeft en allerlei verwachtingen niet waar kan maken, keren ze deze vaak de rug toe en begeven zich in het

alternatieve circuit. Hoe boos artsen hier ook om worden, ze zullen de hand in eigen boezem moeten steken.

Le Fanu onderscheidt twee succesvolle disciplines die het vacuum van een falende geneeskunde lijken op te vullen: de genetica en de epidemiologie, de tweelingen die Nature en Nurture vertegenwoordigen. De eerste houdt zich echter vooral bezig met zeldzame ziekten en spectaculaire fundamentele ontdekkingen en het duurt nog decennia voordat men kan genezen en manipuleren.

De tweede, ook wel Sociale Theorie genoemd, legt de oorzaak van het leeuwendeel van de ziekten letterlijk op het bordje van het publiek zelf. Haar grote succes, het onweerlegbaar bewezen verband tussen roken en longkanker, heeft zij echter nooit kunnen herhalen. Niettemin wordt met stelligheid verband gelegd tussen voeding, beweging, laboratoriumwaarden en ziekte en sterfte. Verandering van levensstijl is het toverwoord van het nieuwe geloof dat Le Fanu ‘Healthism’ noemt. Het verlepte blaadje sla op het ‘broodje gezond’, de jogger die stervend voorbijsjokt en de agressie tegen iemand die een sigaret opsteekt: het zijn alle kinderen van de Epidemiologische Gospel.

Gezondheid is nadrukkelijk op de agenda gezet door een geneeskunde die vervolgens geen nieuwe sprong voorwaarts kan volbrengen. Het volk laat zich echter zijn opium niet afpakken en eist een lang leven in volle gezondheid. Het is een kwestie van afwachten of de desillusie van de artsen zich aan het publiek gaat meedelen.

Uit diverse details blijkt overigens dat de auteur geen bioloog of arts is. Dat hoeft geen bezwaar te zijn, integendeel het kan de ‘nieuwe kleren van de keizer’ beter doen zien. Maar in zijn kritiek maakt hij wat te eenzijdig gebruik van de argumenten à charge die in de debatten tussen de medici onderling geponeerd worden. Niettemin: een fascinerend boek over de psychologie van de medische ontwikkelingen in de laatste halve eeuw.

Pieter Bol